

5	מבוא
7	טבלת הפועל
8	הסיומות והתחליות של הפועל
8	מקרא לראשי תיבות ולסימנים
9	פעל - שלמים
16	חזרה - פעל שלמים
17	פעל - משקל פעל
20	פעל - עו"י
25	חזרה - פעל שלמים, עו"י
26	פעל - ל"י (ל"ה)
31	חזרה - פעל שלמים, עו"י, ל"י
32	פעל - פ"א
36	חזרה - פעל פ"א
36	חזרה - פעל שלמים, עו"י, ל"י, פ"א
37	פעל - פ"ו
41	חזרה - פעל שלמים, עו"י, ל"י, פ"א, פ"ו
42	פעל - פ"נ ופ"צ
46	תרגילי סיכום - פעל פ"א, פ"י, פ"נ
48	חזרה - כל גזרות פעל
52	בינוני פעול
54	חזרה - פעל שלמים, ל"י, בינוני פעול
55	נפעל - שלמים
62	חזרה - פעל, נפעל
64	פיעל - שלמים ומרובעים
70	חזרה - פיעל שלמים
70	חזרה - פעל, נפעל, פיעל שלמים
72	פיעל - ל"י (ל"ה)
76	חזרה - פיעל ל"י
77	פועל - שלמים ומרובעים
82	חזרה - פיעל, פועל
83	חזרה - פעל, נפעל, פיעל, פועל
84	הפעיל - שלמים
89	חזרה - פעל, נפעל, פיעל, פועל, הפעיל שלמים

90	הופעל - שלמים
95	הפעיל - פ"נ ופי"צ
98	הפעיל - עו"י
103	חזרה - הפעיל שלמים, פ"נ, פי"צ, עו"י
105	הופעל - פ"נ, פי"צ, עו"י
110	חזרה - הופעל שלמים, פ"נ, פי"צ, עו"י
112	הפעיל - פי"ו
116	הופעל - פי"ו
119	חזרה - פעל, נפעל, פיעל, פועל, הפעיל, הופעל
120	הפעיל - ל"י (ל"ה)
124	התפעל - שלמים ומרובעים
130	התפעל - עו"י
134	התפעל - ל"י (ל"ה)
138	חזרה - התפעל
138	חזרה - הפועל
139	פתרונות לתרגילים
149	פתרונות לתרגילי חזרה
159	מילון פעלים עברית-אנגלית-רוסית-ספרדית-צרפתית-ערבית
195	מילון מונחים עברית-אנגלית-רוסית-ספרדית-צרפתית-ערבית
200	מילון פעלים עברית-קוראנית
216	מילון מונחים עברית-קוראנית

אל הלומד ואל המלמד,

בספר זה שלפניכם ניסיתי להציע דרך להוראה, ללימוד ולתרגול של מערכת הפועל לפי הדרישות ברמות הביניים באולפן באוניברסיטה העברית בירושלים.

הסדר והדירוג בספר

לדעתי ולפי ניסיוני, קל יותר ללומד ברמה זו להבין ולראות את הקשר בין הקבוצות השונות בבניין כלשהו מאשר לתפוס את הקשר בין הבניינים השונים בגזרה נתונה. אי לכך ערכתי את הספר על פי בניינים ולא לפי גזרות. כל אחד מהבניינים מסודר בתוכו לגזרותיו. כל פרק הוא יחידה בפני עצמו אך עם זאת יש דירוג קושי מבחינת אוצר המילים ומורכבות המשפטים בחוברת כולה: הרמה נמוכה יותר בתחילת הספר, והיא עולה ככל שהספר מתקדם. כלומר: בגזרות שבסוף הספר אוצר המילים מתקדם יותר והתרגילים קשים יותר מאשר אלה שבתחילת הספר. כמו כן, הלימוד בספר הוא מצטבר. ההנחה היא שמה שנלמד הוא כבר ידוע, ולכן מילים רבות שנלמדו בתחילת הספר יופיעו בתרגילים ובקטעים בהמשך. נראה לי שאחד הדגשים בעיסוק בפועל ברמה זו צריך להיות על הוראת הפועל הסביל. לפיכך לא דחיתי את העיסוק בבניינים הסבילים לסוף אלא הבאתי אותם בסמוך למקביליהם הפעילים (נפעל אחרי פעל, פועל אחרי פיעל, הופעל אחרי הפעיל). מן האמור כאן ברור שכדאי לעבוד בספר לפי סדרו. עבודה בסדר אחר עלולה להיות מבלבלת ולהקשות על הלימוד המדורג והמסודר. עם זאת בין הפרקים שבאותו בניין אפשר לשנות את סדר הלימוד בלי להיתקל בקשיים רבים.

מבנה הפרקים

הפרקים ערוכים במבנה אחד - טבלות נטיות (בנטיות הפעלים נמנעתי ברב המקרים מלהביא את צורת הציווי, רק בקבוצות שהשימוש בצורה זו רווח (כמו למשל פעל עו"י) הבאתי את נטיית הציווי), רשימות פעלים, הערות לטבלות ולנטיות, קטעי קריאה ותרגילים הקשורים אליהם, תרגילים נוספים, המיועדים בעיקר לעבודה עצמית ושיחה בסיום הפרק ובעקבותיה תרגילים שכדאי לעשות בזוגות ובקול רם: התרגילים לעבודה עצמית כוללים תרגיל פועל בנטייה בזמנים שונים, תרגיל שם פעולה, תרגיל כתיבה וקלח. ביחידות העוסקות בפועל הסביל שונה אופי התרגילים בשל ההבדלים בנושאים הדורשים תרגול. חלק מהקבוצות כבר ידועות ונלמדו ברמות קודמות וחלק מהקבוצות הן חדשות. בקבוצות המוכרות הדגש הוא על חידוש והוספה של פעלים ברמת הביניים. בקבוצות החדשות יש אוצר מילים קטן יותר והדגש הוא על הנטיות ועל התרגילים. מדי כמה פרקים, אחרי התרגילים הסדירים של היחידה יש תרגילי חזרה - חלקם על היחידה האחרונה, אחרים על כל החומר שקדם. מתכונתם של תרגילים אלה שונה במקצת והם מתאימים להכין את התלמיד לבחינה.

רשימות הפעלים ושמות הפעולה

ברשימות הפעלים לא התכוונתי להקיף את כל הפעלים שתלמיד יודע או אמור לדעת, אלא לשמש בסיס, שנראה לי סביר ומתאים ברמה זו לצרכיו וליכולתו של התלמיד.

אשר לשמות הפעולה: הבאתי את שמות הפעולה הסדירים כאשר הם בשימוש וכן שמות פעולה וגם שמות עצם במקרים מסוימים, כאשר הם השימושיים יותר. סימנתי בסימן מיוחד (~) שמות פעולה המשמשים בהקשרים מסוימים בלבד ובסימן אחר (*) שמות פעולה שאינם במשקל הבניין. סימן נוסף (+) מציין ששם הפעולה הוא ברמה גבוהה יותר מרמת הביניים. גם בשמות הפעולה לא ניסיתי למצות מילוניית את כל שמות הפעולה אלא את אלה המשמשים יותר ברמה זו ולפעמים מעט יותר מכך.

הניקוד

הספר כולו אינו מנוקד. הוא כתוב לפי כללי הכתיב חסר הניקוד כפי שקבעה האקדמיה ללשון העברית. יוצאות מכלל זה טבלות הנטייה, אותן ניקדתי ניקוד חלקי, לא ניקדתי דגשים פרט לדגש באותיות ב', כ', פ' כאשר הן מופיעות בטבלת הנטייה.

בהערות ובהסברים אני משתמשת לפעמים בהשוואה לתנועות הלועזיות כפי שהן נהוגות בלאטינית:

A - כמו America (אמריקה)

E - כמו Edward (אדוארד)

I - כמו Italia (איטליה)

O - כמו Oslo (אוסלו)

U - כמו Uruguay (אורוגוואי)

הסימנים

בספר יש כמה סימנים וראשי תיבות שמוסברים במקרא, המופיע אחרי טבלת הפועל שבתחילת הספר.

הפיסוק

למרות ההנחיה הכללית של האקדמיה ללשון העברית למעט בפסיקים, החלטתי להוסיף פסיקים בכל מקום שחשבתי שהדבר יסייע לתלמיד להבין את המשפט ולהשלימו בצורה הנכונה. נדמה לי שהפיסוק עשוי לעזור לניתוח תחבירי נכון יותר. מאותה סיבה - הרצון להקל על התלמיד - הוספתי גם מקפים בעיקר בסמיכויות, כאשר יש שינוי בצורת הנסמך.

נספח לפתרונות

בנספח יש פתרונות לתרגילים. הפתרונות הם לתרגילים "סגורים" בלבד. לתרגילים הדורשים כתיבת משפט אין תשובה אחת נכונה, ולכן לא הובא להם פתרון.

תודות

אני מודה לחבריי להוראה שלימדו בספר במהדורות הניסוי הרבות שקדמו למהדורה זו, שהעירו ותיקנו והסבו את תשומת לבי לטעויות ולא-דיוקים.

אני מודה מאוד לגב' חן טיטיון, לגב' שרה ישראלי ולגב' גילה כהן, שקראו קריאה קפדנית ויסודית את הספר כולו. הערותיהן הועילו לי מאוד בתיקון הסופי של הספר.

תודות רבות למתרגמי המילונים, שתרגמו גם את מה שקיים רק בעברית: לד"ר חייא דהאן - על התרגום לערבית ולנזי אנסארו - על הקלדתו והגהתו, לגב' נטע בר יוסף - על התרגום לאנגלית, לגב' דניאלה דולניקו - על התרגום לספרדית, לגב' עפרה קומר - על התרגום לצרפתית, לגב' מאשה ברקוביץ' על התרגום לרוסית, לגב' קסאון צ'וי על התרגום לקוראנית. ולבסוף, תודה גם למסייעות בהבאת הספר אל סיומו - לגב' וורדה ישי ולגב' סילביה סגל, וכן גם לסטודיו רמי וג'קי ולפרחית לב.

אני מקווה שתמצאו את העבודה בספר נוחה, עניינית ומקדמת.

גוני טישלר

בניין פעל, גזרת פ"י

עבר, הווה, שם הפעולה

כמו פעל שלמים: יָשַׁב, יוֹשֵׁב, יוֹשֵׁבָה

ציווי	עתיד
שֶׁב	אֲשַׁב
שָׁבִי	תִּשָּׁב
שָׁבוּ	תִּשָּׁבְנָה
	נִשְׁב
	תִּשָּׁבוּ
	יִשָּׁבוּ

שם הפועל

לְשִׁיבָה

רשימת פעלים

1. להיות יכול + שם פועל [*יְכוּלֶּת - המבחן בודק **יכולת** הבנת טקסט.]⁽¹⁾
2. לישון [*שָׁיְנָה - ילדים צריכים יותר שעות **שינה** ממבוגרים.]⁽²⁾
3. לדעת את... [ידיעה - בשאלון יש שאלה בקשר ל**ידיעת** שפות.]⁽³⁾
4. ללדת את... [*לְיָדָה - אסטרולוגים מאמינים שלתאריך ה**לידה** יש השפעה על החיים של האדם.]
5. ללכת מ...ל... [הַלִּיכָה - ה**הליכה** היא אחד מסוגי הספורט שרופאים ממליצים עליהם.]⁽⁴⁾
6. לצאת מ...ל... [יציאה - חיילים צריכים לקבל מהצבא אישור **יציאה** מהארץ אם הם רוצים לנסוע לחו"ל.]
7. לרדת מ...ל.../ ב... [ירידה - ירושלים בנויה על הרים ולכן יש בה עליות ו**ירידות**.]
8. לשבת [ישיבה - ב**ישיבה** של צוות המורים דנו בהתקדמות התלמידים בלימודים.]

הערות לרשימת הפעלים ולטבלות

- (1) נטיית השורש י.כ.ל היא מיוחדת, אין צורה של שם פועל, נטיית הזמנים:
עבר: יְכוּלְתִי, יְכוּלְתָּ, יְכוּלְתָּ (היה) יְכוּל, יְכוּלָה, יְכוּלְנוּ, יְכוּלְתֶם, יְכוּלְתֶן, יְכוּלוּ
הווה: יְכוּל, יְכוּלָה, יְכוּלִים, יְכוּלוֹת
עתיד: אֲיֻכַּל, תֻּיְכַל, תֻּיְכַלְי, יֻכַּל, תֻּיְכַל, נֻכַּל, תֻּיְכַלוּ, יֻכַּלוּ
- (2) נטיית השורש י.ש.נ גם היא מיוחדת:
עבר: יִשְׁנָתִי, יִשְׁנָתְךָ, יִשְׁנָתְךָ, יִשְׁנָתְךָ, יִשְׁנָתְךָ, יִשְׁנָתְךָ, יִשְׁנָתְךָ, יִשְׁנָתְךָ
הווה: יִשְׁנָה, יִשְׁנָה, יִשְׁנָה, יִשְׁנָה, יִשְׁנָה, יִשְׁנָה, יִשְׁנָה, יִשְׁנָה
עתיד: אִישָׁן, תִּישָׁן, תִּישָׁנִי, יִישָׁן, תִּישָׁן, תִּישָׁנוּ, יִישָׁנוּ
- (3) תנועת עה"פ של הפועל "לדעת" בעתיד ובציווי היא פתח (משקל אפעל): אֶדְעַע בגלל האות ע' בלה"פ.
- (4) השורש של הפועל "ללכת" הוא ה.ל.כ. צורת שם הפועל היא כמו זו של פועלי פ"י וגם נטיית העתיד.

1) סמנו בשיחה את הפעלים מקבוצת פעל פ"י.

איך מגיעים ל...?

- אורח במלון "הייאט": סליחה, אולי אתה יודע איך מגיעים לבית החולים "הדסה - הר הצופים"?
- פקיד הקבלה במלון: אתה יוצא מהמלון, הולך ישר בשדרות צ'רצ'יל ומצד שמאל אתה רואה את בית החולים.
- האורח: אולי יש דרך יותר מהירה? אשתי עוד רגע יולדת.
- הפקיד: למה לא אמרת? אני מיד מזמין לכם מונית, אתם פשוט יושבים במונית, ויורדים על יד חדר - לידה.
- האורח: תודה.
- הפקיד: ושיהיה במזל טוב!

2) כתבו שוב את ההוראות והשתמשו באותם הפעלים בזמן עתיד. דוגמה: ת3א אפאלון...

מתרגלים

א) כתבו את הפעלים בשלושת הזמנים: עבר, הווה, עתיד.

1. אמנים אוהבים **לשבת** בבתי קפה.
 עבר: הם **ישבו** בבית קפה.
 הווה: כל שבוע הם _____ בבית קפה.
 עתיד: גם בעוד עשרים שנה הם _____ בבית קפה.
2. דליה לא יכולה לדבר אתך בטלפון מפני שהיא צריכה **לצאת** מהבית.
 עבר: היא כבר _____ מהבית.
 הווה: ברגע זה היא _____ מהבית.
 עתיד: בעוד 5 דקות היא _____ מהבית.
3. את יכולה לשאול אותי. אני עשויה **לדעת** את התשובה.
 עבר: גם קודם _____ את התשובה.
 הווה: אני תמיד _____ את התשובות.
 עתיד: אני מקווה שתמיד _____ את התשובות.
4. החזאי (מטאורולוג) אמר שהטמפרטורות עשויות **לרדת**.
 עבר: בחורף שעבר הטמפרטורות _____ מתחת לאפס.
 הווה: כבר שבוע הטמפרטורות לא _____ .
 עתיד: אולי בחורף הבא הטמפרטורות _____ .
5. קשה **ללדת** ילדים, אבל...
 גם בעבר נשים _____ ילדים.
 גם בהווה הן _____ ילדים.
 וגם בעתיד הן _____ ילדים.
6. אנחנו אוהבים **ללכת** ברגל לעבודה.
 עבר: הבוקר _____ ברגל לעבודה.
 הווה: כל בוקר אנחנו _____ ברגל לעבודה.
 עתיד: גם מחר בבוקר _____ ברגל לעבודה.

מתרגלים ושרים

(א) כתבו את הפועל בצורה הנכונה:

1. חזרת (לחזור, אתה, עבר)
2. _____ (לתת, אתה, ציווי)
3. _____ (נשם, שם פועל)
4. _____ (לבוא, אתה, עבר)
5. _____ (להיות, הוא, עבר)
6. _____ (לדעת, יחידה, הווה)
7. _____ (לרצות, אתה, עתיד)
8. _____ (לראות, אתה, עתיד)
9. _____ (לחזור, אני, עבר)
10. _____ (לתת, את, ציווי)
11. _____ (לבוא, אני, עבר)
12. _____ (לרצות, אנחנו, עתיד)
13. _____ (לצוץ, הם, עבר)
14. _____ (לראות, את, עתיד)
15. _____ (להיות, הוא, עתיד)
16. _____ (לבוא, את, ציווי)
17. _____ (לבוא, הוא, עתיד)
18. _____ (לרצות, את, עתיד)

(ב) מצאו את הפעלים שהשלמתם בשיר שלפניכם וסמנו אותם בקו.

שוב מילים: דפנה עבר-הדני / לחן: שמוליק קראוס ©

חזרת פתאום, הנה אתה בבית,

תן לי רק דקה לנשום.

באת לי כל-כך כל-כך פתאום,

היה לי קשה. אני לא מתלוננת,

כי אני יודעת ש...

גם לך היה ודאי לא קל.

אם, אם רק, ורק אם תרצה,

נמשיך פה גם מחר. לא נתנצל.

תראה כעת זה לא חשוב.

תן לי דקה להתרגל אליך שוב.

חזרתי פתאום, הנה אני בבית,
תני לי רק דקה לנשום.
באתי לך כל-כך כל-כך פתאום.
היה לך קשה. ואת לא מתלוננת,
את הרי יודעת ש...
שגם לי היה ודאי לא קל.
אם, אם רק, ורק אם נרצה,
נמשיך פה גם מחר, לא נתנצל.
כעת זה לא נראה חשוב.
תני לי דקה להתרגל אלייך שוב.

חזרת פתאום, הנה אתה בבית.
תן לי להביט בך.
בין עיניך צצו שני קמטים.
אדליק ת'תנור, תראי יהיה בסדר.
בואי לא נדבר עכשיו.
עוד יבוא הזמן להסברים.
אם, אם רק, ורק אם תרצי,
נמשיך פה גם מחר, לא נתנצל.
כעת זה לא נראה חשוב....

ג) כתבו

- 1) מה לדעתכם היחסים בין בני הזוג בשיר?
- 2) מה לדעתכם קרה לפני השיר ומה יקרה אחריו?

